

Корупционни индекси на *Коалиция 2000*

Ноември 2001

СЪДЪРЖАНИЕ

МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО	3
КОРУПЦИОННИ ИНДЕКСИ	4
ОСНОВНИТЕ ПРОБЛЕМИ, ПРЕД КОИТО Е ИЗПРАВЕНА БЪЛГАРИЯ	5
НАГЛАСИ СПРЯМО КОРУПЦИЯТА	6
КОРУПЦИОННИ ДЕЙСТВИЯ	8
ОЦЕНКИ ЗА РАЗМЕРИТЕ НА КОРУПЦИЯТА	11
ОЧАКВАНИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО НА КОРУПЦИЯТА	16

МЕТОДОЛОГИЯ НА
ИЗСЛЕДВАНЕТО

Изводка

Национално представително изследване на населението, обхващащо 971 респондента на възраст над 18 г.

Метод на изследването

Методът на изследване е персонално стандартизирано интервю.

Полева работа

Полевата работа беше извършена от 04.10.2001 г. - 20.10.2001 г.

КОРУПЦИОННИ ИНДЕКСИ

- Корупционните индекси са основен продукт на *Системата за мониторинг на корупцията (СМК)* на *Коалиция 2000*. Техните стойности се актуализират на всеки 3 месеца на основата на данни от емпирични социологически изследвания.
- Корупционните индекси приемат стойности от 0 до 10.
- Колкото стойността на индексите е по-близка до 10, толкова по-негативни са оценките за състоянието на корупцията в страната.
- Индексите, чиято числова стойност клони към 0, показват максимална близост до идеала за “общество без корупция”.
- Корупционните индекси са групирани в няколко категории:
  - нагласи спрямо корупцията;
  - корупционни действия;
  - оценки за размерите на корупцията;
  - корупционни очаквания.

ОСНОВНИТЕ ПРОБЛЕМИ, ПРЕД КОИТО Е ИЗПРАВЕНА БЪЛГАРИЯ

Корупцията присъства трайно сред оценките на обществото като един от най-сериозните проблеми, които съпътстват България. За октомври 2001 делът на хората определили това явление като основен проблем бележи най-високите си стойности спрямо целия наблюдаван период. Само в рамките на 9 месеца той се е повишил с 10%. Това от една страна, е в резултат на засиленото медийно отражение на проблема “корупция”. От друга страна е косвено свидетелство, че все още не се прилагат достатъчно ефективни средства за практическото ограничаване на корупцията до едно приемливо равнище в съответствие с повишената обществена чувствителност към проблема.

Останалите “болести” на прехода, като безработица, бедност, ниски доходи като цяло също запазват високите си стойности от предходните периоди.

ТАБЛИЦА 1. ОСНОВНИТЕ ПРОБЛЕМИ, ПРЕД КОИТО Е ИЗПРАВЕНА БЪЛГАРИЯ

	Февр. 1999	Април 1999	Септ. 1999	Януари 2000	Април 2000	Септ. 2000	Януари 2001	Октомври 2001
1. Безработица	58,4	64,1	64,6	65,3	71,3	67,8	67,5	64,0
2. Бедност	31,6	32,9	37,1	41,2	41,9	41,5	39,4	46,9
3. Корупция	38,5	34,2	38,5	37,5	40,1	37,5	36,5	45,6
4. Ниски доходи	51,3	49,1	50,2	50,6	48,9	49,0	46,0	45,4
5. Престъпност	45,4	39,1	32,4	27,9	28,9	25,7	51,7	36,3
6. Високи цени	22,9	20,5	21,9	18,9	19,4	22,4	16,3	15,7
7. Политическа нестабилност	17,7	20,2	15,4	13,1	13,8	17,0	18,2	12,0
8. Здравеопазване	11,5	9,2	16,0	14,6	14,1	14,0	5,1	11,9
9. Замърсяване на околната среда	3,6	5,2	5,0	4,3	2,4	2,7	3,0	3,3
10. Образование	2,7	2,9	3,8	2,9	2,3	2,1	0,8	2,6
11. Етнически проблеми	2,1	2,4	4,0	1,4	1,9	1,7	0,9	1,6

Интервюираните са посочвали до три отговора, поради което сборът от процентите надхвърля 100.

База: N= 971

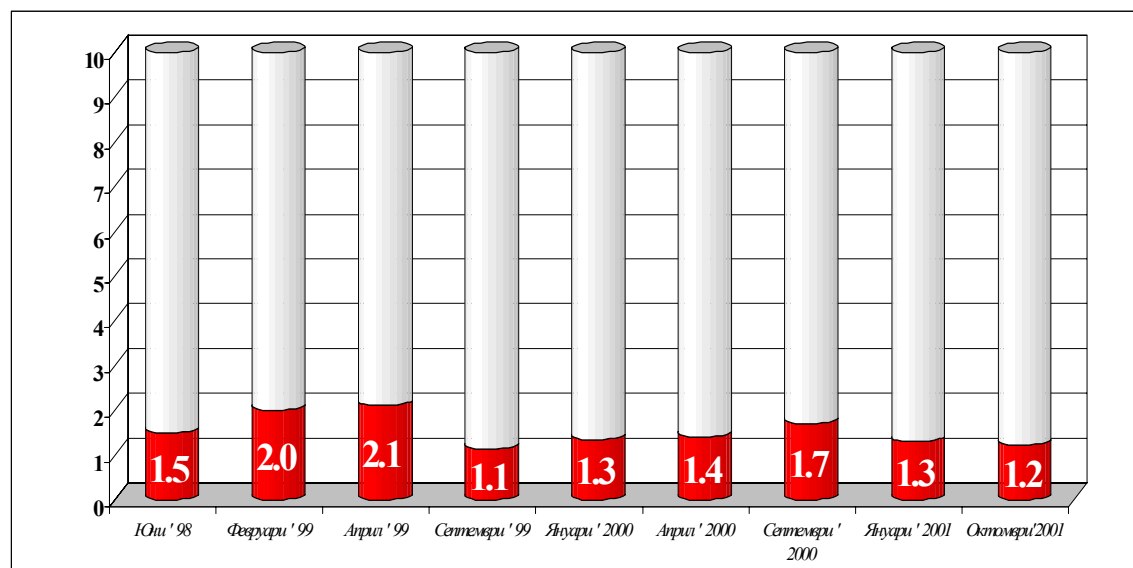
НАГЛАСИ СПРЯМО КОРУПЦИЯТА

Принципна допустимост

Този индекс отразява равнището на ценностна приемливост на различните корупционни практики.

Тенденцията на намаление на този индекс, започнала от месец септември на миналата година, се запазва и през месец октомври 2001 г. Намалението на стойността на индекса е индикативно, както за изострянето на обществената чувствителност към проявите на корупция, така и за все по-трайната негативна нагласа на общественото мнение към този феномен на морално и ценностно ниво.

ГРАФИКА 1. ПРИНЦИПНА ДОПУСТИМОСТ

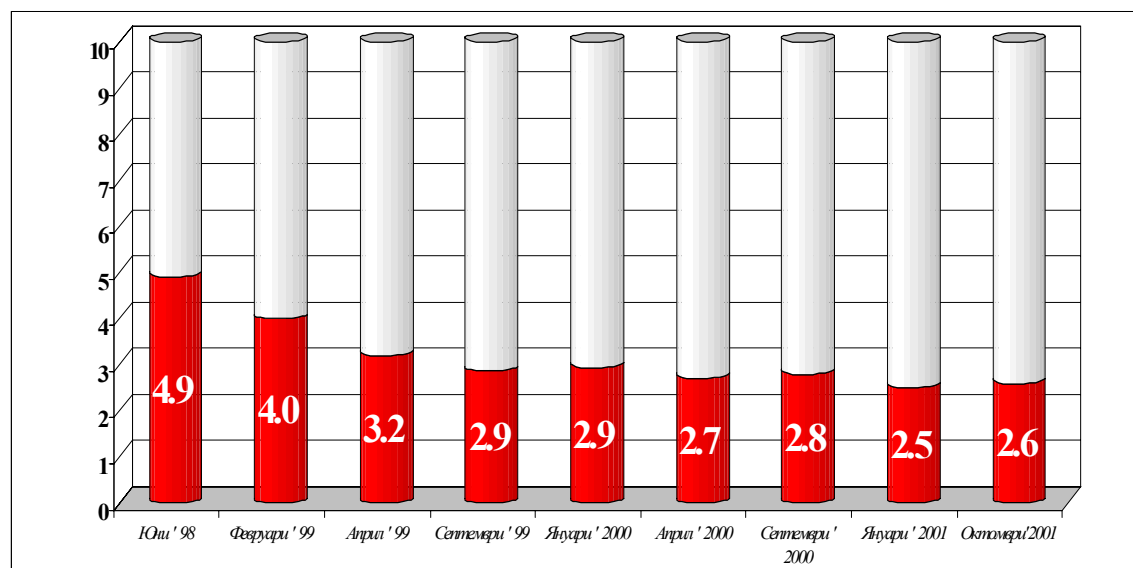
База: N = 971

Податливост на корупция

Този индекс измерва склонността на гражданите да правят компромиси със своите ценности под натиска на обстоятелствата.

Започналото намаление на стойностите на индекса, характерно за началото на изследвания период е преустановено, но досегашната тенденция се запазва. Стабилизацията на индекса около едно равнище е индикатор за наличието на трайни нагласи по отношение на компромисите с личната ценностна система. Корупционното поведение се формира по-скоро под натиска на всекидневните обстоятелства и на проявите на корупция в ежедневието, отколкото от ценностната система на обществото. За това говорят и значително по-високите стойности на този индекс от тези на индекса принципната допустимост на корупцията.

ГРАФИКА 2. ПОДАТЛИВОСТ НА КОРУПЦИЯ

База: N = 971

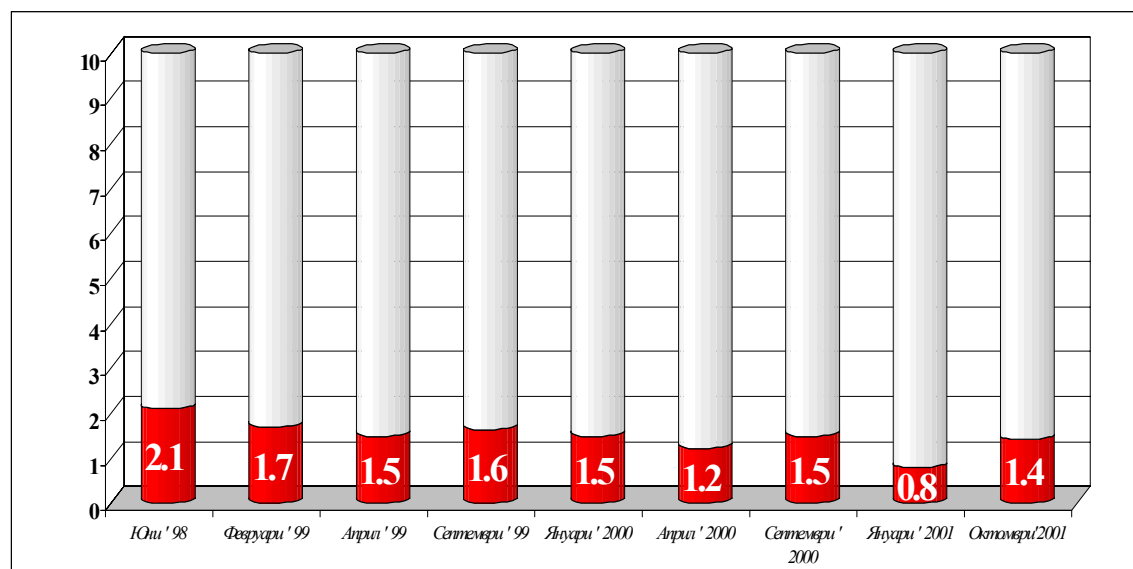
КОРУПЦИОННИ ДЕЙСТВИЯ

Корупционен натиск

Този индекс измерва разпространеността на опитите на служители от обществената сфера пряко или косвено да осъществяват натиск върху гражданите за получаване на пари, подаръци или услуги.

Същественото намаление на стойността на индекса, наблюдавано през януари 2001 г. спрямо септември 2000 г се компенсира от рязкото ѝ покачване през октомври 2001 г. Това показва, че отслабналият корупционен натиск, осъществяван върху гражданите от страна на служителите в обществената сектор (януари 2001 г.) е бил в резултат по-скоро на моментни и краткодействащи причини, отколкото е израз за трайна позитивна тенденция. Откритата принуда от страна на обществените служители продължава да бъде висока.

ГРАФИКА 3. КОРУПЦИОНЕН НАТИСК

База: N = 971

Корупционен натиск

Изследването, проведено през октомври 2001 г., показва няколко съществени промени в оценките за упражнявания корупционен натиск от различните групи служители в обществения сектор. Налице е повече от 16% увеличение в силата на корупционния натиск от страна на лекарите. На практика, резките флуктуации на индекса на корупционен натиск (Графика 3), могат да се обяснят в голяма степен от отношението към тази професионална група. По-слабо, но пак в негативна посока, е и изменението при данъчните служители. По отношение на предишното изследване (януари 2001 г.) е спаднал корупционният натиск от страна на представителите на съдебната система и най-вече от страна на прокурорите. При останалите професионални групи, особено при митническите, полицейските, общинските служители и банкерите оказваният корупционен натиск слабо е намалял или е останал на същото ниво. За периода – януари 2001 г., октомври 2001 г. най-силен корупционен натиск върху гражданите са оказали лекарите и учителите, а най-слаб – прокурорите и министерските служители.

ТАБЛИЦА 2.”АКО ПРЕЗ ПОСЛЕДНАТА ГОДИНА СЕ Е СЛУЧВАЛО ДА ВИ ПОИСКАТ НЕЩО, ЗА ДА БЪДЕ РЕШЕН ВАШ ПРОБЛЕМ, ТО ВИ БЕ ПОИСКАНО ОТ:”

	Февруари	Април	Септ.	Януари	Април	Септ.	Януари	Октомври
	1999	1999	1999	2000	2000	2000	2001	2001
	%*	%*	%*	%*	%*	%*	%*	%
Лекар	26,6	21,5	25,1	20,0	18,6	22,1	6,1	22,3
Полицейски служител	22,3	22,8	25,9	23,4	19,5	24,0	18,9	18,5
Митнически служител	17,3	27,9	30,7	19,8	29,1	15,8	22,7	18,4
Бизнесмен	13,4	12,0	12,8	13,7	11,9	9,7	11,6	13,4
Адм. служител в съдебната система	15,9	20,4	23,6	18,5	10,4	11,5	13,3	11,3
Общински служител	15,6	11,5	18,0	11,3	11,7	10,3	11,2	11,3
Данъчен служител	9,5	6,6	12,1	8,4	7,8	8,3	6,4	9,1
Служител или преподавател в университет	12,4	9,5	16,2	10,1	12,6	13,9	13,2	8,8
Съдия	8,6	10,9	11,3	6,9	7,7	9,1	5,8	6,8
Учител	3,4	4,8	5,0	4,9	3,0	5,5	3,7	6,1
Следовател	7,4	7,9	6,1	6,1	8,4	6,0	5,5	6,0
Служител в министерство	5,4	6,7	7,6	3,2	3,7	7,0	8,9	5,6
Банкер	-	-	-	8,1	1,8	2,9	4,1	4,1
Народен представител	2,5	4,8	3,9	1,9	4,5	6,4	4,2	2,1
Общински съветник	8,9	8,6	5,7	6,7	5,6	3,2	2,1	1,4
Прокурор	5,5	7,9	9,5	5,9	4,7	7,8	7,2	0,8

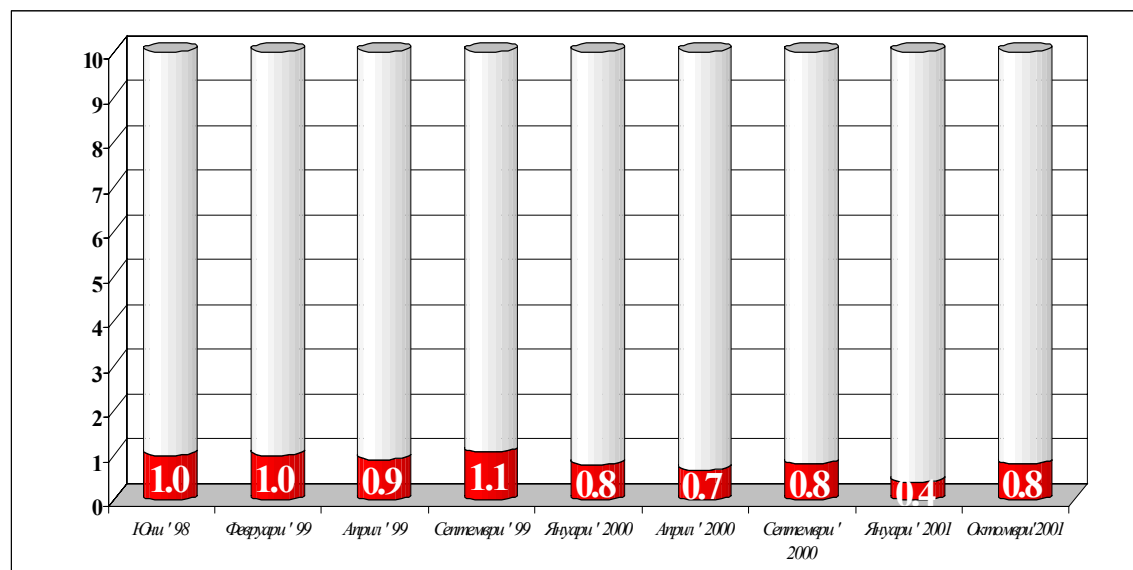
*Относителен дял на тези от контактувалите със съответната група, на които са искани пари, подаръци или услуги.

Корупционни действия

Този индекс отразява равнището на личното участие на респондентите в различни форми на корупционно поведение, т.е. отразява **реалният брой на корупционните действия** за последните три месеца.

И при този индекс се наблюдава сходно развитие относно равнището на фактическите прояви на корупционно поведение, както при стойностите на първите три индекса. След кратко позитивно изменение за януари 2001 г., към настоящия етап се наблюдава възвръщане на стойността му до нивото от септември миналата година. Тук може да се твърди, че намалелият брой на корупционните действия е бил по-скоро в резултат от моментен обрат в оценките на хората, отколкото реално движение на индекса в положителна посока.

ГРАФИКА 4. КОРУПЦИОННИ ДЕЙСТВИЯ

База: N = 971

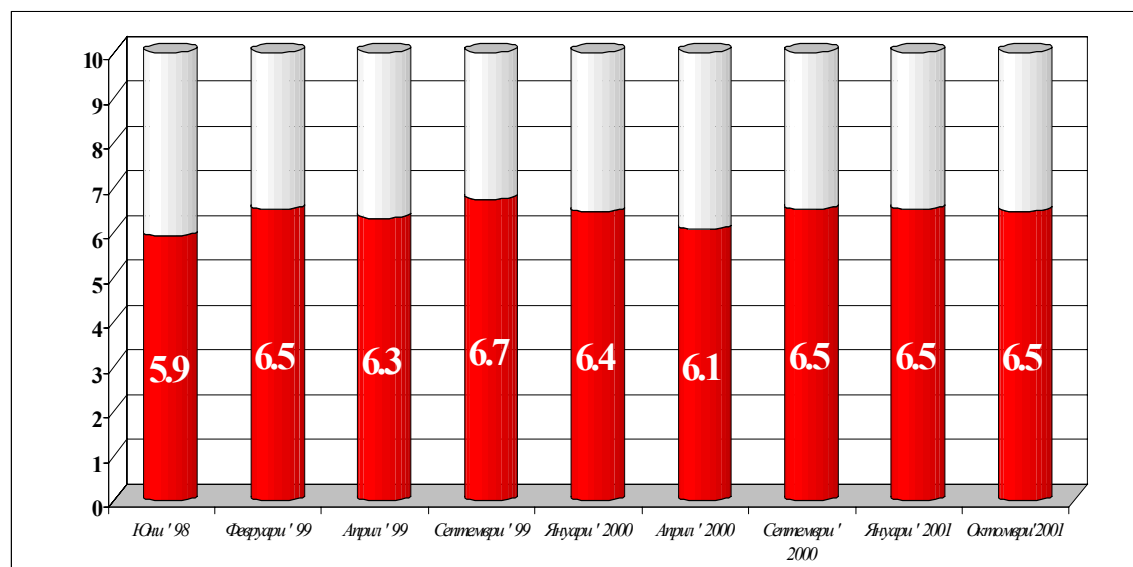
ОЦЕНКИ ЗА РАЗМЕРИТЕ НА КОРУПЦИЯТА

Разпространение на корупцията

Регистрира оценките на гражданите за степента на разпространеност на корупционните действия сред служителите в обществената сфера.

През месец октомври 2001 г. този индекс остава непроменен спрямо зимата на същата година. Като се има предвид, че неговата стойност по принцип е и най-висока, може да се твърди, че според общественото мнение феноменът “корупция” продължава да бъде широко разпространен в българското общество. Нещо повече, устойчивите и без резки колебания стойности на индекса показват, че в близка перспектива съществена промяна в обществените оценки за степента на разпространение на корупцията в България не може да се очаква.

ГРАФИКА 5. СТЕПЕН НА РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА КОРУПЦИЯТА

База: N = 971

Разпространение на корупцията

През есента на 2001 г., използването на държавната власт за лично облагодетелстване продължава да е водещият фактор за разпространението на корупцията в страната. Прави впечатление, че влиянието на фактора, ниското ниво на заплащане, продължава да намалява. В същото време делът на посочилите липсата на строг административен контрол като причина за разпространение на корупцията бележи известен растеж. В същата посока, макар и в по-слаба форма, се променят и оценките по отношение на неефективността на съдебната система. По-резки отклонения в посока на увеличаване се регистрират и спрямо фактора “преплитане на служебните задължения с личните интереси”. Въпреки наличието на известни колебания, останалите причини за разпространение на корупцията запазват стойности близки до регистрираните през месец януари 2001 г.

ТАБЛИЦА 3. ОСНОВНИ ФАКТОРИ, КОИТО ВЛИЯТ ВЪРХУ РАЗПРОСТРАНЕНИЕТО НА КОРУПЦИЯТА В СТРАНАТА (%)

	<i>Април '99</i>	<i>Септември '99</i>	<i>Януари 2000</i>	<i>Септември 2000</i>	<i>Януари 2001</i>	<i>Октомври 2001</i>
Стремежът към бързо забогатяване на тези, които са на власт	52,9	54,8	57,0	57,8	60,8	59,2
Несъвършеното законодателство	38,8	37,8	35,1	40,5	39,1	38,0
Липсата на строг административен контрол	36,4	33,8	30,8	32,3	31,8	35,2
Ниските заплати	51,5	43,6	47,2	41,6	33,7	32,3
Преплитане на служебните задължения с личните интереси	25,8	28,3	28,3	32,6	25,8	31,7
Неефективността на съдебната система	19,6	27,5	24,7	22,2	27,2	28,5
Моралната криза в периода на преход	19,4	19,4	18,2	17,0	18,9	21,1
Наследените от комунистическото минало проблеми	6,8	7,4	7,3	7,8	4,4	5,8
Особеностите на бълг. национална култура	6,9	4,7	5,9	4,2	5,9	4,4

База: N= 971

Разпространение на корупцията

През октомври 2001 г. се наблюдава известно увеличаване на степента на убеденост, че корупцията е широко разпространена сред част от професионалните групи. Най-значим е този растеж за разпространението на корупцията сред лекарите, данъчните служители, както и основните действащи лица в съдебната система. Изключение от тази тенденция правят народните представители и министрите, сред които корупцията се оценява като намаляваща. Митническите служители продължават да заемат лидерската позиция като най-корумпираната професионална група. Непосредствено след тях общественото мнение класира представителите на съдебната система, полицейските и данъчните служители. През октомври 2001 г., според българските граждани, корупцията е най-слабо разпространена като правило сред представителите на неправителствените организации, журналистите и учителите.

ТАБЛИЦА 4. “СПОРЕД ВАС, ДОКОЛКО ШИРОКО Е РАЗПРОСТРАНЕНА КОРУПЦИЯТА СРЕД СЛЕДНИТЕ ГРУПИ”:

	<i>Относителен дял на отговорилите “Почти всички и повечето са въввлечени в нея”</i>							
	<i>Февруари 1999</i>	<i>Април 1999</i>	<i>Септ. 1999</i>	<i>Януари 2000</i>	<i>Април 2000</i>	<i>Септ. 2000</i>	<i>Януари 2001</i>	<i>Октомври 2001</i>
Митнически служители	73,3	73,2	75,2	77,0	78,6	75,2	74,3	77,3
Съдии	49,5	50,8	50,7	48,5	56,0	50,1	50,6	56,4
Адвокати	55,5	55,4	55,6	54,8	51,9	52,9	50,3	55,0
Прокурори	48,5	50,0	50,8	46,3	54,4	51,3	50,7	54,8
Полицейски служители	51,5	49,2	55,8	51,9	50,5	54,3	51,0	53,7
Данъчни служители	47,1	45,2	56,4	53,9	51,0	53,7	47,3	51,6
Следователи	43,6	41,8	44,9	41,0	48,0	43,8	43,5	48,4
Лекари	56,9	46,0	47,3	42,5	40,9	43,6	27,0	46,8
Служители в министерства	42,5	41,9	48,2	47,9	55,1	49,7	43,9	45,8
Народни представители	39,0	37,7	42,6	45,0	55,1	51,7	52,6	43,5
Бизнесмени	49,5	47,6	48,3	48,5	51,4	42,3	43,6	42,2
Адм. служители в съдебната система	42,0	40,5	49,7	42,0	45,2	40,2	36,8	41,7
Министри	39,1	35,3	43,9	45,3	53,4	55,0	52,3	41,2
Лидери на политически партии коалиции	40,5	31,1	42,7	37,5	45,0	43,8	39,1	40,8
Общински служители	44,3	39,6	48,8	45,0	46,5	41,6	35,9	39,6
Местни полит. лидери	34,0	27,5	38,2	31,7	36,4	36,8	34,2	35,1
Банкери	-	-	-	20,9	38,8	33,5	35,6	32,5
Служители или преподаватели университети	29,5	28,5	35,7	29,4	29,3	28,1	21,6	27,4
Общински съветници	31,2	26,4	34,7	32,5	35,2	32,1	30,9	26,3
Представители на НПО	16,3	11,5	20,9	16,2	18,2	23,9	18,2	19,8
Журналисти	12,7	12,0	14,3	10,6	14,1	13,9	11,3	10,5
Учители	12,6	8,4	11,5	9,5	8,2	10,9	5,8	9,3

Институционално разпространение на корупцията

Вътрешната структура на държавните институции според степента на разпространение на корупцията в тях не търпи съществени изменения през месец октомври 2001 г. Промяна се наблюдава по отношение на нивото на разпространение на корупцията в някои от тях. Според общественото мнение, корупцията е разпространена в най-голяма степен в митниците, Агенцията за приватизация и съдебната система, а в най-малка - в Президентството, Националния статистически институт и армията. Най-съществено са намалели отрицателните оценки за правителството, парламента и отрасловите министерства. Според общественото мнение, степента на разпространение на корупцията през октомври 2001 г. е значително по-голяма в Агенцията за приватизация, полицията, Агенцията за чуждестранни инвестиции и съдебната система като цяло.

ТАБЛИЦА 5. "СПОРЕД ВАС, ДО КАКВА СТЕПЕН Е РАЗПРОСТРАНЕНА КОРУПЦИЯТА В СЛЕДНИТЕ ИНСТИТУЦИИ:"

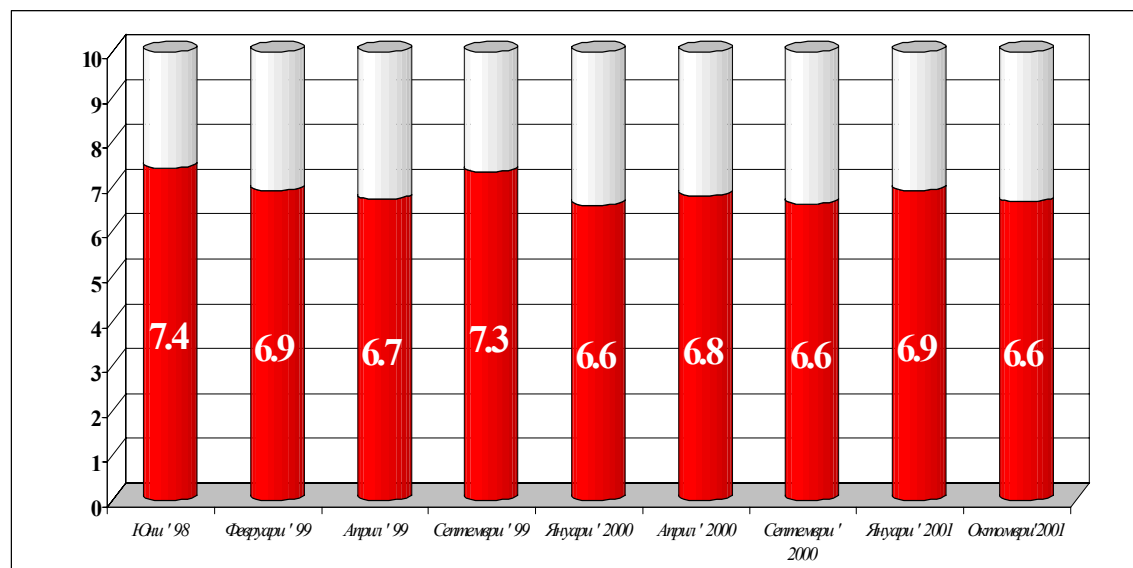
	<i>Април 1999</i>	<i>Септ. 1999</i>	<i>Януари 2000</i>	<i>Април 2000</i>	<i>Септ. 2000</i>	<i>Януари 2001</i>	<i>Октомври 2001</i>
Митници	8,78	9,10	9,02	9,10	8,90	8,96	9,06
Агенция по приватизация	7,46	7,86	7,96	8,28	8,06	8,24	8,66
Агенция за чуждестранни инвестиции	-	-	-	7,78	7,54	7,74	8,08
Съдебна система	7,62	7,88	7,68	7,68	7,60	7,82	8,04
Данъчни служби	7,10	7,98	7,68	7,56	7,54	7,42	7,62
Полиция	7,16	7,54	7,30	7,24	7,14	7,36	7,34
Отраслови министерства	6,94	7,40	7,24	7,44	7,50	7,56	7,12
Областни управи	6,90	7,32	7,02	7,04	6,94	6,90	6,90
Комисия за защита на конкуренцията	6,14	6,40	6,18	6,68	6,54	6,84	6,88
Комитет по енергетика	6,40	6,84	7,00	7,10	7,00	6,82	6,80
Парламент	6,78	7,16	6,96	7,24	7,42	7,46	6,78
Общинска администрация	6,64	7,24	6,82	6,74	6,54	6,54	6,58
Правителство	6,58	7,12	6,94	7,10	7,44	7,42	6,44
БТК	-	-	-	6,28	6,60	6,30	6,42
Комисия за ценни книжа и фондови борси	6,24	6,28	6,22	6,50	6,46	6,48	6,40
Сметна палата	5,74	5,86	5,54	5,84	5,98	5,82	5,72
БНБ	5,34	5,32	5,34	5,16	5,72	5,48	5,24
Армия	4,88	5,06	5,06	5,08	4,98	4,80	4,70
Национален статистически институт	4,80	4,54	5,00	4,68	5,02	4,76	4,61
Президентство	4,46	4,50	4,28	4,52	4,52	4,24	4,26

Практическа ефикасност на корупцията

Този индекс показва оценките на гражданите за степента на превръщане на корупцията в ефективно средство за решаване на лични проблеми.

На фона на общото покачване на останалите корупционни индекси тук се регистрира слабо намаление. От гледна точка на целия изследван период стойностите на този индекс са изключително устойчиви, не търпят резки промени и притежават един от най-високите нива. В съдържателен план това означава, че в българските условия корупцията продължава да бъде един изключително ефективен инструмент за решаването на частни проблеми. Оттук следва и по-общият извод, че в социалната среда, създаваща предпоставките за съществуване на корупцията, не са настъпили съществени изменения.

ГРАФИКА 6. ПРАКТИЧЕСКА ЕФИКАСНОСТ НА КОРУПЦИЯТА

База: N = 971

ОЧАКВАНИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО НА КОРУПЦИЯТА

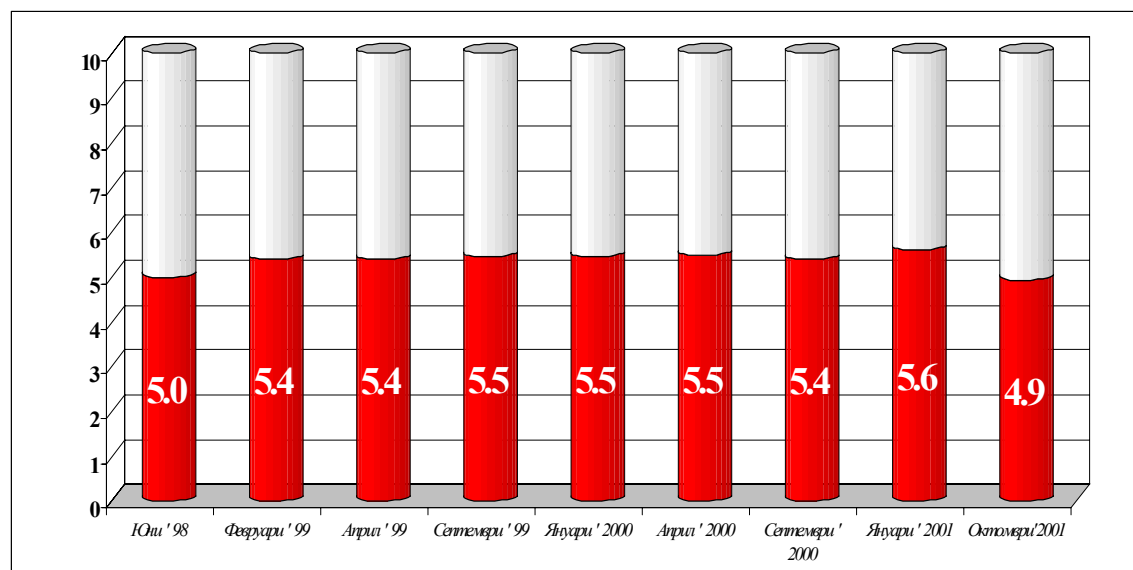
Този индекс отразява оценките за възможностите (потенциала) на българското общество да се справи с корупцията.

През октомври 2001 г. се регистрира най-ниската стойност на този индекс в сравнение с целия наблюдаван период.

Тези промени отразяват повишените очаквания за ефективното противодействие на корупцията, свързани с дейността на новото българско правителство.

Като цяло обаче, стойността на индекса продължава да е висока. Това доказва, че възможностите на българското общество за справяне с проблема “корупция” не са свързани само с промяната на масовите нагласи към този феномен, а с възникването на нови социални практики. Необходими са принципно нови регулативни механизми, които едновременно да са законово легитимирани, морално приемливи и практически ефективни.

ГРАФИКА 7. КОРУПЦИОННИ ОЧАКВАНИЯ

База: N = 971

Агенция “Витоша Рисърч” е специализирана в извършването на социални и маркетингови изследвания. Тя възниква като резултат от развитието на социологическата програма на Центъра за изследване на демокрацията, започнала своята дейност през 1989г.

“Витоша Рисърч” е специализирана в провеждане на изследвания в областта корупцията и престъпността, социалната политика, икономическото, политическото и електорално поведение, приватизацията, ценностните ориентации и нагласи на българското население, проучването на общественото мнение, оценка на аудиторията на медиите, маркетингови и рекламни изследвания и други.

Ул. Лазар Станев № 1
1113 София
Тел.: 971 3000
Факс: 971 2233
Ел. поща: VR@ONLINE.BG
WWW.ONLINE.BG/VR

